

5.

Kristus v poslanstve štyroch evanjelií

Diecézna škola viery IV.

Evanjelium a evanjeliá

Slovo evanjelium pochádza z gréčtiny a v doslovnom preklade znamená „dobrá správa“. V grécko-rímskom prostredí výraz často označoval poslanstvo o víťazstve. Stretávame sa aj s významom, keď narodenie následníka trónu alebo deň jeho uvedenia na trón sa označoval výrazom evanjelium. Už v Starom zákone Boh prostredníctvom prorokov ohlasuje radostnú zvesť o záchrane Izraela a budúcej spásy, ktorú udelí všetkým národom. Sú to najmä texty z Knihy proroka Izaiáša, napr.: *„Duch Pána, Jahveho, je na mne, pretože ma Pán pomazal, poslal ma hlásať radosť ubitým, obviazať zlomených srdcom, zajatcom ohlásiť slobodu a spútaným oslobodenie.“* (Iz 61, 1)

V Novom zákone má výraz evanjelium výlučne iba duchovný a náboženský význam. V prvom rade označuje Ježišovo ohlasovanie Božej spásy. Na začiatku svojho verejného účinkovania Ježiš nazýva svoje poslanstvo týmto výrazom: *„Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu.“* (Mk 1, 15) Učeníci pochopili, že Boží Syn im nezveril svoju autobiografiu, ale Božie poslanstvo. Preto aj oni ohlasovali Krista a jeho náuku. V 2. storočí po Kr. sa začína výrazom evanjelium označovať spis, ktorý obsahuje zachytené ústne ohlasovanie slov a skutkov Ježiša Krista. Tertulián (160 – 220 po Kr.) ako prvý nazval autorov evanjelií evanjelisti. Dnes označením evanjelium zvyčajne rozumieme štyri kánonické evanjeliá podľa Marka, Matúša, Lukáša a Jána.

Vznik napísaných evanjelií nie je jednorazovou záležitosťou. Pán Ježiš nezanechal nijaký spis a ani svojim učeníkom nedal príkaz na písanie kníh. Napriek tomu po jeho nanebovstúpení boli postupne zostavené štyri napísané evanjeliá. Pri ich vzniku rozlišujeme tri základné obdobia.

Prvým obdobím je život a osoba Ježiša Krista. Bez neho by žiaden novozákonný spis nevznikol. Z evanjelií sa dozvedáme, že Ježiš žil na zemi približne 30 rokov. Jeho verejná činnosť trvala asi 3 roky, počas ktorých si zvolil apoštolov a ďalších učeníkov, učil o Božom kráľovstve a svojim nasledovníkom prikázal pokračovať v jeho diele.

Druhým obdobím je život prvých kresťanských spoločenstiev. Spočiatku sa Ježišovo evanjelium odovzdávalo ústne. Veriaci sa stretávali na modlitbách, slávení Eucharistie a počúvali náuku apoštolov. Postupne pribúdali žiaci a pomocníci apoštolov, ktorí samotného Ježiša osobne už nevideli. Kresťanstvo sa začalo šíriť do ostatných častí vtedajšej Rímskej ríše, ba dokonca aj za jej hranice. Preto bolo potrebné zapísať Ježišovu náuku, aby sa verným spôsobom odovzdala ďalej.

Až v treťom období boli zostavené evanjeliá. Najstarším je Markovo evanjelium, ktoré vzniklo približne okolo roku 70 po Kr. pravdepodobne v Ríme. Na jeho zostavanie Marek použil už menšie zbierky, ktoré kolovali pred ním. Okolo roku 80 po Kr. vzniklo Matúšovo evanjelium niekde na území Palestíny alebo Sýrie. Približne v tom istom období bolo napísané aj Lukášovo evanjelium v Grécku alebo v Malej Ázii. Ako posledné bolo okolo roku 95 po Kr. napísané Jánovo evanjelium. Za miesto jeho vzniku sa považuje mesto Efez v Malej Ázii.

Pri zostavovaní svojich spisov evanjelisti pracovali s rôznym materiálom, ku ktorému sa dostali. Boli to ústne tradície, ktoré mali svoj pôvod od apoštolov, napísané zbierky, ktoré už kolovali, ustálené pravdy viery, svedectvo Ježišovej matky a príbuzných, svedectvá očitých svedkov Ježiša Krista a pod. Evanjelisti brali do úvahy aj situáciu kresťanských spoločenstiev, čomu prispôbili výber a usporiadanie Ježišovho poslanstva. K tomu je potrebné pridať aj vlastný štýl a výrazové prostriedky každého evanjelia. Preto sa od seba jednotlivé evanjeliá odlišujú, ale podstatným zostáva, že základnú štruktúru a poslanstvo majú všetky štyri spisy rovnakú.

EVANJELIUM PODĽA MARKA

Ako miesto vzniku sa považuje Rím. Potvrdzujú to nielen svedectvá starovekých autorov, ale aj niektoré zvláštnosti, ktoré nájdeme v samotnom texte Markovho evanjelia. V prvom rade je to veľa latinských slov. Hoci evanjelium bolo napísané v gréčtine, Marek jednoducho len transliteroval – prepísal niektoré latinské slová gréckymi písmenami. Najznámejším je vysvetlenie gréckej mince v Mk 12, 42: „*Prišla aj istá chudobná vdova a rhodila dve drobné mince, čo je kvadrans.*“ Existoval latinský peniaz „kvadrans“ - „štvrt'peniaz“. Adresátni jeho spisu boli teda kresťania, ktorí pochádzali z pohanského prostredia. Nepoznali veľmi dobre židovské náboženstvo, starozákonné spisy, predpisy a tradície. Preto ich Marek buď vôbec neuvádza, alebo ich vysvetľuje, aby boli čitateľovi zrozumiteľné.

Centrálnou udalosťou Markovho evanjelia je Petrovo vyznanie Ježišovho božstva pri Cézarei Filipovej v Mk 8, 27 - 30. Táto udalosť rozdeľuje evanjelium na dve časti. Prvú tvoria kapitoly Mk 1, 14 - 8, 26 a biblisti ju zvyknú nazývať „Tajomstvo Božieho kráľovstva“. Je to z toho dôvodu, že Ježiš slovami, ale najmä skutkami ohlasuje príchod Božieho kráľovstva.

Druhú časť tvoria kapitoly Mk 8, 27 - 16, 8 a biblisti ju označujú „Tajomstvo Syna človeka“. Tón evanjelia sa mení. Syn človeka ide v ústrety smrti a zmŕtvychvstaniu. Môžeme povedať, že evanjelista pripravuje čitateľov na utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie Pána Ježiša, čím sa naplní jeho poslanie. Postupne za sebou zaznievajú tri predpovede o Pánovom utrpení v Mk 8, 31 - 33; 9, 30 - 32 a 10, 32 - 34, ktoré predchádzajú jeho slávnostný vstup do Jeruzalema, čo je vlastne začiatok cesty utrpenia a oslávenia Syna človeka. Symbolom evanjelistu Marka je lev. Jeho evanjelium otvára zmienka o účinkovaní Jána Krstiteľa na púšti. Jánovo pôsobenie charakterizuje citát starozákonného proroka Izaiáša: „*Hlas volajúceho na púšti: Pripravte cestu Pánovi, vyrovajte mu chodníky!*“ (Mk 1, 3) Púštne zviera s mohutným hlasom je lev.

Tajomstvo Syna človeka

Marek predstavuje rôzne kategórie osôb, ktoré si kladú otázku: Kto je Ježiš? Hľadanie odpovede na otázku, kto Ježiš vlastne je, sa nedotýka iba zástupov. Aj samotní učeníci sú postavení pred úlohu spoznávať, kto pre nich Ježiš je. To sa dotýka aj nás. Každý z nás je postavený pred otázkou: Kto je Ježiš Kristus pre mňa? Markovo evanjelium nám cez Ježišov slová a skutky postupne odhaľuje odpoveď.

Evanjelista zachytáva aj iné názory, ktoré kolovali o Ježišovi: je to Ján Krstiteľ, Eliáš, jeden z prorokov... Toto všetko sú mienky, ktoré sa objavujú pri Petrovom vyznaní v blízkosti Cézarey Filipovej ako odpoveď na Ježišovu otázku: „*Za koho ma pokladajú ľudia?*“ (Mk 8, 27) V tomto okamihu Ježiš adresuje priamu otázku samotným učeníkom: „*A za koho ma pokladáte vy?*“ (Mk 8, 29) Dostávame sa do centrálnej časti celého evanjelia. Odpovedá Peter: „*Ty si Mesiáš.*“ (Mk 8, 29) Ježiš neodmieta Petrovo vyznanie, ale za jeho vyznaním hneď nasleduje spresnenie ohľadom Mesiáša, ktoré považujeme za druhú Ježišovu identifikáciu: „*Potom ich začal poučat: »Syn človeka musí mnoho trpieť...«*“ (Mk 8, 31) Toto je zlomový okamih celého evanjelia, od ktorého Ježiš nastupuje cestu smerom k svojmu utrpeniu a jediný spôsob, akým je možné spoznať, kým skutočne Kristus je, znamená nasledovať ho až na Kalváriu.

Pravý učeník môže pochopiť skutočnú identitu Ježiša Krista až v pohľade na jeho kríž. Preto z úst rímskeho stotníka pri Ježišovej smrti zaznieva: „*Tento človek bol naozaj Boží Syn.*“ (Mk 15, 29) Istým spôsobom akoby celé Markovo evanjelium bolo vložené medzi tieto dve zvolania, pretože začiatok Markovho evanjelia začína slovami: „*Začiatok evanjelia Ježiša Krista, Božieho Syna*“ a medzi posledné slová tohto evanjelia patrí práve uvedené vyznanie stotníka o zomierajúcom ako o Božom Synovi.

Učenie

V Mk 8, 34 čítame: „*Potom zavolať k sebe zástup aj učeníkov a povedal im: »Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma.«*“ Evanjelista Marek spája identitu učeníka s Ježišovou

identitou. Učeník musí byť druhým Kristom. Nasledovanie Ježiša Krista je podstatou kresťanskej existencie a spirituality.

Kým v židovskom náboženstve si žiak vyberal učiteľa, aby sa naučil Mojžišov zákon, v prípade kresťanstva nie žiak si vyberá učiteľa, ale Učiteľ si vyberá svojich nasledovníkov. Ježiš si nevybral učeníkov, aby sa spolu s ním učili Mojžišov zákon, ale aby ohlasovali jeho evanjelium. Marek svojím spisom zdôrazňuje, že učeníctvo je spojené s nasledovaním Kristovho kríža. Ak bolo Markovo evanjelium zostavené v Ríme, tieto myšlienky mohli byť v čase, keď cisár Nero rozpútal prenasledovanie kresťanov, zvlášť potrebné ako povzbudenie k vytrvalej vernosti Kristovi. Povedzme si otvorene, že znášanie utrpenia kvôli nasledovaniu Krista je aktuálne v každej dobe, aj v tej našej. Len či nám nechýba ochota vziať svoj kríž a nasledovať ho.

Pozvanie veriť

Marek na mnohých miestach svojho evanjelia ukazuje, že to, čo je podstatné pre prijatie Božieho kráľovstva, je viera. Viera je základom a nevyhnutnou podmienkou, aby človek mohol zakúsiť silu spásy, ktorá oslobodzuje od zla, ktorým je hriech v jeho rôznych formách. V Mk 1,15 zaznieva Ježišovo programové „motto“: *„Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu.“* Sú to vôbec prvé slová, ktoré Ježiš vyriekne v Markovom evanjeliu. Je pozvaním z Božej strany pre človeka. Ježiš pozýva veriť evanjeliu, to znamená veriť jemu samotnému.

Pri žiadosti o uzdravenie malomocný prosí Ježiša: *„Ak chceš, môžeš ma uzdraviť.“* (Mk 1, 40) Tým vyjadruje svoju vieru v Pána Ježiša. V Mk 7, 24 - 30 nájdeme až dvojnásobné vyznanie viery ženy. To prvé je vyjadrené úkonom prostrácie, keď padne k Ježišovým nohám. To druhé jej slovami: *„Aj šteňatá jedia pod stolom odrobinky po deťoch.“* Ďalším príkladom je Ježišov výrok: *„Všetko je možné tomu, kto verí“* (Mk 9, 23), čo sa týka príbehu o posadnutom chlapcovi, ktorého učeníci nedokážu vyliečiť. Pri tejto téme nemôžem nespomenúť výrok Pána Ježiša v Mk 11, 23 - 24: *„Keď niekto povie tomuto vrchu »Zdvihni sa a hod' sa do mora« a vo svojom srdci nezapochybuje, ale uverí, že sa stane, čo povedal, stane sa mu to.“*

Markovo evanjelium ako aj zvyšné tri evanjeliá sú „svedectvami viery“ a boli napísané, aby ľudia uverili, že Ježiš Kristus je Mesiáš, a aby vierou v neho získali večný život. Aj my sme pozvaní v tejto atmosfére viery čítať tieto novozákonné spisy.

EVANJELIUM PODĽA MATÚŠA

V prvých storočiach kresťanstva sa Matúšovo evanjelium tešilo veľkej oblúbe a úcte. Cirkevní otcovia ho často citovali a až do liturgickej reformy v roku 1969 bolo pri svätých omšiach najčítanejším evanjeliom. Pre svoju blízkosť so židovským svetom sa za miesto napísania považuje Palestína, napríklad Cézarea Prímorská alebo Sýria, konkrétne jej hlavné mesto Antiochia, kde žili židokresťanské komunity. K tejto mienke vedie aj tá skutočnosť, že iba Matúš spomedzi všetkých evanjelistov spomína Sýriu: *„Poveš' o ňom sa rozniesla po celej Sýrii.“* (Mt 4, 24) Symbolmi Matúšovho evanjelia sú človek a anjel a vyplývajú z úvodných veršov. Matúšovo evanjelium začína Ježišovým rodokmeňom, tzn. rodokmeňom Božieho Syna, ktorý sa stal človekom. Hneď pokračuje opisom Ježišovho narodenia, keď sa anjel vo sne zjavil Jozefovi a oznámil mu narodenie Božieho Syna. Matúš Ježišove slová a skutky zozbieral, usporiadal a vložil do prehľadnej štruktúry. Vytvoril uzavreté celky Ježišových slov, ktoré sa striedajú s jeho skutkami. Evanjelista uvádza päť veľkých Ježišových rečí:

- Reč na vrchu v Mt 5 - 7, v ktorej Ježiš ponúka základné chápanie úlohy zákona;
- Misionárska reč v Mt 10, v ktorej Ježiš dáva inštrukcie svojim učeníkom pri ich hlásaní nebeského kráľovstva;
- Reč v podobenstvách v Mt 13, v ktorej Ježiš názornými príkladmi približuje tajomstvo nebeského kráľovstva;

- Reč o komunite v Mt 18, kde Ježiš ponúka postoje, ktoré majú charakterizovať každého učeníka, a spôsob riešenia problémov vnútri kresťanského spoločenstva;
- Eschatologická reč v Mt 24 - 25 hovorí o tom, akým spôsobom sa majú správať učenici až do druhého príchodu Pána Ježiša.

Matúšovo evanjelium je vhodným prostriedkom pri príprave katechumenov na prijatie iniciačných sviatostí, ktorými sú krst, birmovanie a Eucharistia. Obsahuje Ježišove blahoslavenstvá, modlitbu Otčenáš, Petrov primát, slová premenenia, slová, ktoré sa používajú pri krste. Preto odporúčam aj dnes pre tých, ktorí chcú prijať iniciačné sviatosti a vstúpiť do Katolíckej cirkvi, aby si prečítali Matúšovo evanjelium ako prvé.

Ježiš - syn Dávida, syn Abraháma

Matúšovo evanjelium začína slovami: *„Rodokmeň Ježiša Krista, syna Dávidovho, syna Abrahámovho.“* Slovo „rodokmeň“ v gréčtine znie „bíblos genéseos“, čo v doslovnom preklade znamená „knihá pôvodu“. Evanjelista vybral za úvodné slová pre svoj spis rovnaký názov, aký má vôbec prvá kniha Svätého písma – kniha Genezis, čiže Kniha pôvodu. Matúšovo evanjelium chce predstaviť Ježiša Krista ako nový začiatok dejín nového Izraela. Ako Genezis opisuje dejiny patriarchu Abraháma, praotca židovského národa, teraz Matúšovo evanjelium podáva dejiny spásy jeho „syna“ Ježiša Krista. Samozrejme, Ježiš z Nazareta nie je synom Abraháma a Dávida v biologickom zmysle. Ježiš je ich synom čo do prisľúbení, ktoré Boh dal židovskému národu a v Ježišovi z Nazareta sa naplnili. Ak autor evanjelia uviedol v nadpise Abraháma a Dávida, predpokladal, že adresátom budú dôverne známe nielen ich mená, ale aj ich príbehy, očakávania, prisľúbenia a viera.

Ježiš - Boh s nami

Matúš zostavil evanjelium tak, že vytvoril z neho jeden ucelený spis, ktorý akoby ohraničil, resp. uzavrel do ústrednej myšlienky, ktorá zaznieva na začiatku a na konci evanjelia. Je ním posolstvo: V Ježišovi Kristovi je Boh s nami. Na začiatku pri narodení Ježiša Krista v Mt 1, 23 anjel oznamuje Jozefovi: *„Hľa, panna počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel, čo v preklade znamená: Boh s nami.“* Novonarodené dieťa nedostalo meno Emanuel, ale Ježiš. Matúš chce ukázať, že v prípade citácie nejde na prvom mieste o určenie mena, ktoré má Boží Syn nosiť v ľudskej prirodzenosti, ale o naplnenie jeho poslania na zemi. Novonarodené dieťa bude „Ježiš = Boh je spása“ a „Emanuel = Boh s nami“. Na konci Matúšovho evanjelia v Mt 28, 20 zaznie Ježišovo uistenie: *„A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“*

Celé svoje evanjelium Matúš vložil do tohto povedomia Božej blízkosti, ktorá v osobe Emanuela - Ježiša Krista dostala nový a trvalý spôsob. Vzkriesený Kristus je prítomný ďalej v Cirkvi a vyučuje v nej to, čo učil počas svojho pozemského života. Boh nie je len ten, ktorý je prítomný v dejinách ľudstva, ale je prítomný v osobných dejinách života každého z nás.

Nebeské kráľovstvo

Ústrednou témou ohlasovania je naplnenie nebeského kráľovstva, ktoré je prítomné v slovách a skutkoch Ježiša Krista. Pre vtedajšieho človeka bola myšlienka Božieho kráľovstva spojená s nádejou, že sa na zemi uskutoční ideál spravodlivej vlády, čo vychádza z ľudskej túžby po pokoji, slobode a spravodlivosti. Nádej na príchod Božieho kráľovstva vychádza zo Starého zákona, ktorý predstavuje Boha ako kráľa zeme (porov. Ž 93; 96 atď.). Matúšovo evanjelium ukazuje Ježiša ako naplnenie týchto očakávaní.

Tak ako dnes, aj za Ježišových čias si ľudia pod pojmom Božie kráľovstvo predstavovali rozličné skutočnosti. Náboženská skupina farizejov ho chápala ako dokonalé dodržiavanie Božieho zákona. Skupina zelótov sa usilovala o politickú a národnú vládu aj za pomoci násilia a zbraní. Apokalyptické

hnutia hovorili o novom nebi a novej zemi. Ježiš ohlasoval, že Božie kráľovstvo je blízko, ale jeho chápanie kráľovstva a jeho blízkosti nemožno priradiť ani k jednej z uvedených židovských predstáv. Kristus neohlasoval Dávidovo kráľovstvo, čo by znamenalo politické obnovenie krajiny. Ježišovo posolstvo jasne ukazuje, že nejde o politické, ale o duchovné kráľovstvo.

V Matúšovom evanjeliu nájdeme napätie medzi „už“ a „ešte nie“ definitívne prítomným Božím kráľovstvom. Na jednej strane v Mt 4, 17 Ježiš začína svoje poslanie hlásaním, že Božie kráľovstvo sa priblížilo, na druhej strane však zdôrazňuje, že ho máme očakávať a v modlitbe Otčenáš učí svojich učeníkov prosiť o jeho príchod: „*Príď tvoje kráľovstvo.*“ (Mt 6, 10) Budúcnosť s Bohom je určená pre toho, kto už teraz prijíma jeho kráľovstvo. Ono prichádza tam, kde človek naň odpovedá svojou vierou. Definitívne naplnenie bude až vtedy, keď Boh bude všetko vo všetkom (porov. 1 Kor 15, 28). Toto napätie medzi „už“ a „ešte nie“ definitívne prítomným Božím kráľovstvom vytvára dynamizmus, ktorý počas dejín pohýna veriacich v nasledovaní svojho Majstra.

Na pochopenie podstaty Božieho kráľovstva Kristus používa podobenstvá. Nejde iba o čisto pedagogický prostriedok na učenie, ale najvhodnejší a často jediný spôsob, ako sa dá hovoriť o Božom kráľovstve cez obrazné prirovnania. Druhou formou ohlasovania Božieho kráľovstva v Matúšovom evanjeliu je Ježišova činnosť. Ako odpoveď učeníkom Jána Krstiteľa Pán Ježiš uvádza: „*Slepí vidia, chromí chodia, malomocní sú čistí, hluchí počujú, mŕtvi vstávajú a chudobným sa hlása evanjelium.*“ (Mt 11, 5). Božie kráľovstvo sa stáva prítomným v Ježišových mocných slovách a skutkoch.

EVANJELIUM PODĽA LUKÁŠA

Lukáš sa niekedy nazýva historikom medzi evanjelistami, lebo uvádza viaceré historické odkazy. Ježiš Kristus sa narodil za vlády cisára Augusta (Lk 2, 1); Ján Krstiteľ začal svoje pôsobenie v 15. roku vlády cisára Tibéria (Lk 3, 1); Lukáš uvádza rozdelenie krajiny medzi synov Herodesa Veľkého (Lk 3, 1). Ukotvením v ľudských dejinách chce tretí evanjelista ukázať, že Ježišovo posolstvo nie je abstraktnou náukou, ale živým Božím slovom, ktoré v osobe Božieho Syna vstúpilo do konkrétnych ľudských životov v konkrétnom čase a priestore. Podobne to platí pre nás. Božie slovo nás oslovuje v našich konkrétnych podmienkach a vo vzťahoch, ktoré žijeme.

Evanjeliu vzniklo v Antiochii v Sýrii alebo v niektorom meste v Grécku. Symbolom tretieho evanjelistu je býk, keďže v jeruzalemskom chráme sa ako obety prinášali aj obety býkov, a práve tam Lukášovo evanjelium začína.

Lukáš v časti 9, 51 - 19, 28 svojho evanjelia usporiadal materiál do jedného celku Ježišovej cesty do Jeruzalema, ktorá začína slovami: „*Keď sa napĺňali dni, v ktoré mal byť vzatý zo sveta, pevne sa rozhodol ísť do Jeruzalema.*“ Mnohí biblisti vnímajú tento verš ako zlomový bod celého Lukášovho evanjelia a predstavuje interpretačný kľúč. V gréckej pôvodine spojenie „*pevne sa rozhodol*“ je možné preložiť „*namieril svoju tvár.*“ Ide o výraz, ktorý poznáme zo starozákonných prorockých kníh. Boh hovorí prorokovi Ezechielovi: „*Syn človeka, obráť si tvár...*“ (Ez 6, 2; 21, 2); „*namier si tvár.*“ (Ez 13, 17) Týmto starozákonným výrazom sa zdôrazňuje Ježišovo jasné rozhodnutie naplniť Otcov plán a evanjelista sa od tejto chvíle bude k Ježišovej ceste do Jeruzalema neustále vracat' (porov. Lk 13, 22; 17, 1; 18, 31; 19, 11; 19, 28). Nasledujúcich desať kapitol Ježiš vyučuje a koná mocné skutky stále vo vedomí tejto cesty do Jeruzalema. Všetky udalosti je potrebné hodnotiť z tohto pohľadu.

V Skutkoch apoštolov Lukáš hovorí o Ježišových učeníkoch ako o nasledovníkoch Cesty. Toto označenie má obrazný význam a vyjadruje životný štýl a správanie človeka. Skutky apoštolov ukazujú, že cestou, ktorú prešiel Ježiš, teraz kráčajú apoštolí, ktorí ohlasujú evanjelium v Jeruzaleme cez Judeu a Samáriu až po hranice sveta (Sk 1, 8). Kresťan je v tomto svete pútnikom, ktorý však neputuje osamotený. Kráča s ním Ježiš Kristus, ktorý mu načúva, povzbudzuje ho, napomína a učí.

Lukášovo evanjelium je sústredené na Jeruzalem a jeho chrám. Evanjeliu začína v jeruzalemskom chráme obetou kňaza Zachariáša a končí v jeruzalemskom chráme zmienkou, že po

Ježišom nanebovstúpení učenici „s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema. Stále boli v chráme a velebili Boha.“ (Lk 24, 52 - 53) Nech ani nám nechýba zameranie na chrám ako miesto, kde sa stretávame s Bohom a s našimi bratmi a sestrami na liturgii.

Evanjelium chudobných

Už od prvých stránok evanjelista venuje pozornosť chudobným. V Máriinom chválospeve je Boh zvelebený, „lebo mocnárov zosadil z trónov a povýšil ponížených, hladných nakrmil dobrotami a bohatých prepustil naprázdno.“ (Lk 1, 52 - 53) Narodenie Krista sa udialo v chudobných pomeroch. Prví, ktorí sa šli pokloniť dieťaťku, boli pastieri. Pri Ježišových blahoslavenstvách Lukáš kladie dôraz na sociálny rozmer: „Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo. Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať...“ Na nebezpečenstvo bohatstva upozorňuje viacerými podobenstvami. V podobenstve o boháčovi, ktorý hromadí poklady a stavia nové sýpky, ale o jeho život ešte tej noci požiadajú (Lk 12, 16 - 21), nezabudne pripomenúť: „Tak je to s tým, čo hromadí poklady, a pred Bohom nie je bohatý.“ (Lk 12, 21) V príbehu o boháčovi a Lazárovi (Lk 16, 19 - 31) je poukázané na to, aká veľká priepasť bude oddeľovať nevšímavého boháča od toho, kto bol na zemi biedny a hladný.

Ježiš varuje pred nebezpečenstvom, ktoré spočíva v bohatstve. Materiálne dobrá sú prostriedkom, nie cieľom nášho života. Náboženstvo a kult bez sociálnej spravodlivosti a snahy žiť vieru v každodennom živote je nezmyslom. Skutočná nábožnosť teda nevyhnutne zahŕňa aj starostlivosť o chudobných a núdznych.

Dielo Ducha Svätého

V príbehu o Ježišom detstve sú osoby, ktorých si vyvolil Boh, plné Ducha Svätého. Panna Mária počala Božieho Syna pôsobením Ducha Svätého. Pri Máriinej návšteve jej príbuznú „Alžbetu naplnil Duch Svätý“ (Lk 1, 41). Obidva chválospevy Alžbety a Márie, dvoch matiek v požehnanom stave, sú ovocím pôsobenia Božieho Ducha. Podobne chválospev otca Zachariáša pri narodení syna Jána je dielom Božieho Ducha (porov. Lk 1, 67). Pri obetovaní v chráme vyriekne proroctvo nad Ježišom a jeho matkou nábožný a spravodlivý muž Simenon. Na Simeonove slová nadviaže Anna, o ktorej evanjelista hovorí, že žila v chráme zasväteným životom. Evanjelista jej dáva titul „prorokyňa“, čo je taktiež odkaz na pôsobenie Božieho Ducha.

V evanjeliu pokračuje pôsobenie Ducha Svätého v osobe Ježiša Krista. Duch Svätý spôsobuje jeho počatie; Duch Svätý na neho zostupuje vo viditeľnej podobe pri krste; Duch ho vedie a sprevádza počas pokušenia na púšti a jeho mocou víťazí nad pokušiteľom; začiatok Ježišovej verejnej činnosti v Lk 4, 14 - 30 sa deje v Duchu (Duch Pána je nado mnou...).

Ježiš prisľubuje Ducha Svätého Jedenástim, aby ich uschoptil stať sa jeho svedkami: „Hľa, ja na vás zošlem, čo môj Otec prisľúbil. Preto zostaňte v meste, kým nebudete vystrojení mocou z výsosti!“ (Lk 24, 49) Prosme, aby Cirkvi nikdy nechýbala otvorenosť pre pôsobenie Ducha Svätého.

Ježiš - tvár milosrdného Otca

Lukáš používa výrazy, ktoré označujú Boží súcit, milosrdenstvo a zľutovanie. Jeho evanjelium obsahuje priame Ježišove výzvy uskutočňovať milosrdenstvo: „Bud'te milosrdní, ako je milosrdný váš Otec.“ (Lk 6, 36)

V prvých dvoch kapitolách svojho evanjelia Lukáš niekoľkokrát vyzdvihuje Božie milosrdenstvo. Mária vo svojom chválospeve vebí Boha za „jeho milosrdenstvo z pokolenia na pokolenie s tými, čo sa ho boja“ (Lk 1, 50). Keď sa Alžbete a Zachariášovi narodí Ján Krstiteľ, evanjelista to vidí ako prejav Božieho milosrdenstva: „Keď jej susedia a príbuzní počuli, že jej Pán prejavil svoje veľké milosrdenstvo, radovali sa s ňou.“ (Lk 1, 58) Zachariáš pri narodení svojho syna Jána chváli Boha za to, že „preukázal

milosrdenstvo našim otcom.“ (Lk 1, 72)

Ježišovu milosrdnú tvár je vidieť pri vzkriesení syna vdovy v meste Naim. Evanjelista hovorí, že keď Ježiš videl vdovu, „*bolo mu jej ľúto a povedal jej: »Neplač!«*“ (Lk 7, 13) Žene hriešnici, ktorá slzami umýva Ježišove nohy a vlasmi ich utiera, Ježiš odpúšťa mnohé hriechy (Lk 7, 47). Vstupuje do domu Zacheja, lebo prišiel zachrániť tých, ktorí sa stratili. Zachej mení svoj život, polovicu majetku rozdá a štvornásobne vynahradí tomu, koho oklamal (Lk 19, 8). Kajúcemu lotrovi, ktorý prosí „*Ježišu, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva*“ (Lk 23, 42), odpovedá prísľubom raja.

Nemôžeme vynechať Ježišove veľké podobenstvá o Božom milosrdenstve. Pán Ježiš hovorí, že keď Samaritán videl doráňaného človeka, „*bolo mu ho ľúto*“ (Lk 10, 39). Otec márnokratného syna videl syna, keď bol ešte ďaleko a „*bolo mu ho ľúto. Pribehol k nemu, hodil sa mu okolo krku a vybozkával ho.*“ (Lk 15, 20) V týchto podobenstvách sa hovorí o Božom postoji k človeku. Farizej a mýtnik sa modlili v chráme, pričom mýtnik prosil: „*Bože, buď milostivý mne hriešnemu.*“ (Lk 18, 13) Božie milosrdenstvo sa prejavuje aj v radošti z nájdania v podobenstve O stratenej ovci a O stratenej drachme (Lk 15. kapitola).

EVANJELIUM PODĽA JÁNA

Evanjelista zachytil v Jn 20, 31 hlavný cieľ svojho spisu: „*Aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn.*“ Evanjelium predstavuje Ježiša Krista, ktorý prišiel na tento svet, aby sa zjavil všetkým ľuďom. V tom hľadáme aj hlavný dôvod, aby sme radi a často čítali Sväté písmo. Jeho čítanie nás privádza k viere a prehlbuje ju. Za miesto napísania sa na základe ranokresťanskej tradície považuje Efez alebo niektoré iné mesto v Malej Ázii.

Evanjelista Ján býva v umení zobrazovaný s orlom. Podľa starovekého presvedčenia bol orol jediným živočíchom, ktorý dokázal pozerieť do slnka. Ján, vedený Duchom Svätým, akoby nazrel do božského života Pána Ježiša a svoje evanjelium začína vznešeným hymnom o večnom Slove Otca, ktoré sa stalo telom a prebývalo medzi nami.

Štruktúru štvrtého evanjelia môžeme rozdeliť na dve veľmi jasne rozlíšiteľné časti. Prvú tvorí 1. až 12. kapitola. Odborníci jej dali názov „Kniha znamení“, lebo obsahuje sedem Ježišových zázrakov, ktoré evanjelista Ján označuje slovom „znamená“: Svadba v Káne (Jn 2); uzdravenie syna kráľovského úradníka (Jn 4); nasýtenie zástupu (Jn 6); uzdravenie v Betsate (Jn 5); kráčanie po vode (Jn 6); uzdravenie slepeho od narodenia (Jn 9); vzkriesenie Lazara (Jn 11). Ján neoznačuje Ježišove mocné skutky výrazom „zázraky“, ako to robia ostatní evanjelisti, ale používa výraz „znamená“. Chce tým ukázať, že čitateľ nemá zostať len pri otázke, akým spôsobom sa stal zázrak, ale čo znamená, tzn. aké je jeho poslanie. Druhú časť tvorí 13. až 21. kapitola. Odborníci jej dali názov „Kniha slávy“, lebo opisuje Ježišovo utrpenie, ktoré je oslávením Otca a Syna. Začína v jeruzalemskom večeradle, kde Ježiš v predvečer svojho umučenia učí už len svojich učeníkov. Ide o rozsiahlu časť, ktorú tvorí až 5 kapitol. Potom nasleduje zatknutie, vypočúvanie pred židovskou veľradou a rímskym správcom Ponciom Pilátom, odsúdenie a smrť (Jn 18 - 19). Záverečné dve kapitoly hovoria o zjavení sa vzkrieseného Krista Márii Magdaléne a apoštolom (Jn 20 - 21).

Ján zachytáva trojnásobnú účasť Pána Ježiša na sviatku židovskej Veľkej noci počas jeho účinkovania. Práve z toho sa usudzuje, že Ježišova verejná činnosť trvala tri roky.

Nový význam starozákonných symbolov

Jánovo evanjelium zdôrazňuje, že Pán Ježiš predstavuje nielen naplnenie židovského náboženstva, ale jeho prekonanie. Ján to zdôrazňuje za pomoci starozákonných symbolov a obrazov, ktorým Kristus dáva nový význam. Krv baránka zachránila starozákonný židovský národ pred záhubou v Egypte (porov. Ex 12, 7). Ježiš je novým nevinným Baránkom, ktorý svojou smrťou na kríži vyslobodil ľudstvo z otroctva hriechu.

V Starom zákone Boh sýtil mannou izraelský národ na jeho ceste po púšti. Ježiš Kristus je pravý chlieb z neba (Jn 6), ktorý nahrádza mannu, ktorou sa sýtili otcovia na púšti, a zanechal nám dar Eucharistie. Vodu z Jakubovej studne (Jn 4) a vodu, ktorá sa niesla v procesii do jeruzalemského chrámu na židovský Sviatok stánkov (porov. Jn 7, 37), nahrádza živá voda, ktorú dáva Ježiš Kristus: „Každý, kto pije túto vodu, bude znova smädný. Ale kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude žízniť naveky. A voda, ktorú mu dám, stane sa v ňom prameňom vody prúdiacej do večného života.“ (Jn 4, 13 - 14) „V posledný, veľký deň sviatkov Ježiš vstal a zvolal: »Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí Písmo, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody.«“ (Jn 7, 37 - 38) V Starom zákone, keď izraelský národ šomral na Boha, Boh naň poslal ohnivých hadov. Mojžiš na Boží príkaz zhotovil medeného hada. Keď sa pohryzený naň pozrel, ozdravel (Nm 21, 8). Pán Ježiš tento starozákonný príbeh aplikuje na svoju obeť na kríži: „A ako Mojžiš vyzdvihol na púšti hada, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto verí, mal v ňom večný život.“ (Jn 3, 14 - 15)

Ja Som

V Jánovom evanjeliu nájdeme viaceré miesta, v ktorých Ježiš označuje seba samého výrazom „Ja som“: „Ja som dobrý pastier“, „ja som cesta, pravda a život“, „ja som vzkriesenie a život“, „ja som brána k ovciam“, „ja som pravý vinič“, „ja som chlieb z neba“, „ja som živý chlieb“, „ja som svetlo sveta“. Nájdeme však aj také vyjadrenia, v ktorých „Ja som“ vystupuje bez ďalších charakteristík: „Keď vyzdvihnete Syna človeka, poznáte, že Ja Som a že nič nerobím sám od seba, ale hovorím tak, ako ma naučil Otec.“ (Jn 8, 28). Tento spôsob Ježišovho rozprávania formou „Ja som“ je odkazom na zjavenie Boha v Starom zákone.

Starozákonná kniha Exodus hovorí o zjavení sa Boha Mojžišovi na vrchu Sinaj v trňovom kríku, ktorý horí plameňom, ale nezhára (porov Ex 3, 2). Boh sa Mojžišovi dáva spoznať slovami: „Boh povedal Mojžišovi: »Ja som, ktorý som!« - a dodal: »Toto povieš Izraelitom: »Ja-som« ma poslal k vám!«“ (Ex 3, 14) Božie meno je „Ja-som“. Ježiš Kristus použil na seba Božie meno, lebo je vteleným Božím Slovom, živým Bohom, ako to evanjelista Ján uviedol hneď v prvom verši svojho spisu: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh.“ (Jn 1, 1)

Kráľ na kríži

Pre troch evanjelistov je Ježiš mužom bolesti. Pre Jána je Ježišovo umučenie jeho slávou. Ježiš vystupuje ako kráľ, je oslávený, jeho kráľovstvo nie je z tohto sveta. Novým chrámom je samotný Boží Syn, ako to evanjelista uviedol v komentári ešte na začiatku evanjelia pri vyčistení chrámu: „Ale on hovoril o chráme svojho tela.“ (Jn 2, 21) Iba Ján spomenie, že z Ježišovho prebodnutého boku vyšla krv a voda. Cirkev vidí v tejto zmienke odkaz na dve sviatosti – krst a Eucharistiu. Ján zachytil aj slová odovzdania dvoch osôb do vzájomnej opatery. Milovaný učeník prijal Ježišovu matku za svoju duchovnú matku. Mária pod krížom je vzorom Cirkvi. Napokon bol Ježiš aj pochovaný ako kráľ. Nikodém na pomazanie tela použil 100 libier vzácnej myrhy s aloou, čo je približne 32 kg. Množstvo je obrovské a vyjadruje kráľovský pohreb.